

21-05-2024 (E)

Exam. Code: 1103

Sub. Code: 8091

2054

B.Ed.-Fourth Semester

Paper-E 4.1/4.2 [Opt. (V)]: Life Skills Education

(Same for USOL candidates of 4th Semester)

(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 40

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I-IV.

x-x-x

UNIT - I

- I. Life skills as "a behaviour change or behaviour development method aimed to address a balance of three areas such as knowledge, attitude and skills." Discuss Life skills in the light of above said definition. (8)
- II. What are Life skills based education? Explain essential skills prescribed by World Health Organization under the core life skills. (8)

UNIT - II

- III. Define the problem solving skills in the context of education and why these are essential for both teachers and students? (8)
- IV. What are various ways to enhance creative thinking among students? (8)

UNIT - III

- V. What are the various key issues and concerns of adolescents for life skills education in India? (8)
- VI. How can educators incorporate experiential learning activities such as role playing exercises or simulations etc. to promote the development of life skills among students? (8)

UNIT - IV

- VII. What does it mean to learn to live together in the context of multiculturalism, diversity and global citizenship? How can education play role in promoting mutual respect, tolerance and appreciation for cultural differences in diverse societies? (8)
- VIII. What is stress and emotions? Discuss the role of teacher to teach students to cope with stress and emotions. (8)

UNIT - V

- IX. Write short note on the following:-
 - a) Write the characteristics of life skills.
 - b) Discuss the need of effective communication.
 - c) Differentiate between livelihood skills and life skills.
 - d) Define Empathy.(4×2)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

(2)

ਨੋਟ: ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉਤਰ ਦੋ। ਹਰੇਕ ਭਾਗ (1-4) ਦੇ ਏਕ-ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-9 (ਭਾਗ-5) ਅਨਿਵਾਰੀ ਹੈ।

- * - * -

ਭਾਗ-1

1. ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ '‘ਏਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਥਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਕਿਸਕੁ ਉਦੇਸ਼ ਯਾਤ੍ਰਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ ਜੈਸੇ ਗੰਭੀਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਲਾਗਤ ਹੈ।’’ ਤਪਸਕਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ਮੇਂ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ।
2. ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਵਾਸਥ ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਮੂਲ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਨਿਰਮਿਤ ਆਵਰਧਕ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਭਾਗ-2

3. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ਮੇਂ ਸਮਸਤ ਸੰਸਥਾਨ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਿਓ ਅਤੇ ਸੇ ਸਿੱਖਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਵਰਧਕ ਹੈ?
4. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੇਂ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਵਧਾਨੇ ਦੀ ਕਿੱਥਨ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਹੈ?

ਭਾਗ-3

5. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਿੱਥਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੂਰੇ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਕੀ ਹੈ?
6. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਚ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਧਾਵਾ ਦੇਣੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸਿੱਖਕ ਅਨੁਸਥਾਪਨਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਜੈਸੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਾਲੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਆਦਿ ਕੀ ਕੌਸੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੈ?

ਭਾਗ-4

7. ਬਹੁਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਵਾਦ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ ਸਾਧਕਤਾ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ਮੇਂ ਏਕ ਸਾਧ ਰਹੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕਿੱਥਨ ਸਮਾਜਾਂ ਮੇਂ ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਰਸਪਰਿਕ ਸੰਮਾਨ, ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀ ਵਧਾਵਾ ਦੇਣੇ ਮੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਕੌਸੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਿਯਮ ਕੀਤੀ ਹੈ?
8. ਨਿਰਾਸ਼ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਕੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਮੇਂ ਨਿਪਟਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਮੇਂ ਸਿੱਖਕ ਕੀ ਮੁੱਢਲੇ ਨਿਯਮ ਕੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ।

ਭਾਗ-5

9. ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖਿਓ—
(ਕ) ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਲਿਖਿਓ।
(ਖ) ਸਹਿਤ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਆਵਰਧਕਤਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ।
(ਗ) ਆਜੀਵਿਕਾ ਕੌਸ਼ਲ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਮੇਂ ਅੰਤਰ ਲਾਭ ਕੀਤੀ।
(ਘ) ਸਹਿਤਪ੍ਰਤਿ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਿਓ।

- * - * -

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਭਾਗ-5) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

- * - * -

ਭਾਗ-1

1. ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰ '‘ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਵਿਹਾਰ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ, ਰਹਿਣੀਏ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇਣ ਲਈ ਆਵਰਧਕ ਕਰਨਾ ਹੈ।’’ ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
2. ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਮੁੱਲ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਤ ਸੰਗਠਨ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-2

3. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇਵਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਿਉਂ ਹਨ?
4. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ ਕੀ ਹਨ?

ਭਾਗ-3

5. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਕਿਸੇਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ?
6. ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਸਿੱਖੇ ਕਿ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਜਾਂ ਟੀਸਲਾ ਵਧਾਉਣ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਭਾਗ-4

7. ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਵਾਦ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਭਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਵਿਭਿੰਨ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਅਤਾ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਕਦਰਵਾਨੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?
8. ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕੀ ਹੈ? ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-5

9. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਉੱਤੇ ਸਹਿਤ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ—
(ੳ) ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।
(ਅ) ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
(ੲ) ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
(ਸ) ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ।

- * - * -